

LLENGUA I ESTRUCTURA EDUCATIVA EN UNA ZONA DE CATALUNYA: GRANOLLERS I LA SEVA RODALIA

Miquel SIGUAN

Joaquim ARNAU

Ignasi VILA

*Departament de Psicologia General
de la Universitat de Barcelona*

OBJECTIU

El propòsit d'aquest estudi és analitzar els objectius lingüístics que actualment es proposen als centres d'ensenyança de Catalunya, i veure com aquests objectius es concreten en models organitzatius i pràctiques docents.

Partint del coneixement de la realitat escolar, pretenem definir una tipologia de situacions i de polítiques lingüístiques a l'escola, en un moment tan important com l'actual en què el català ja hi gaudeix d'un estatut legal. Un altre objectiu, tan important com l'anterior, és fer un pronòstic sobre l'evolució futura d'aquestes polítiques i analitzar els factors que poden portar a una progressió o a un estancament en la introducció del català.

METODOLOGIA

El mètode de treball que hem emprat ha consistit, bàsicament, en la visita a tots els centres de Parvulari i Educació General Bàsica (EGB) de la zona. A cada centre hem mantingut una entrevista amb el director de l'escola i, si n'hi havia, també ho hem fet amb el professor de català.

Les entrevistes no han seguit criteris excessivament estandarditzats. S'han desenvolupat al voltant d'un guió que ha orientat la marxa general de la conversa. Les àrees principals de conversa han girat entorn de les característiques sociolingüístiques del centre, dels objectius lingüístics que es persegueixen en acabar l'escolaritat, del comportament lingüístic dels professors en cada una de les etapes, de l'ensenyança de continguts en una i altra llengua, de la formació i preparació de professors per a impartir l'ensenyança en català, de les actituds de la comunitat escolar en relació amb la introducció del català, de la valoració actual sobre el programa escolar i les perspectives en el futur.

La informació obtinguda en aquesta entrevista s'ha complementat amb la contestació, per part del director, d'un qüestionari de dades sociolingüístiques quantitatives sobre l'escola (vegeu l'apèndix «qüestionaris»).

L'entrevista amb el professor de català ha servit per a realitzar una valoració de la seva ensenyança en tant que assignatura en aquells centres en què únicament té aquest caràcter.

GRANOLLERS I RODALIES: DADES DEMOGRÀFIQUES I SOCIOLINGÜÍSTIQUES

La zona estudiada forma, pràcticament, un nucli urbà compost per les poblacions de Granollers, Canovelles i les Franqueses, a 30 Km. de la ciutat de Barcelona (vegeu TAULA 1).

TAULA 1

ÀMBIT DE L'ESTUDI I POBLACIÓ
(Consorti d'Informació i Documentació de Catalunya [CIDC], 1975)

Població (Padró Municipal 1975)	
Granollers	36.283
Canovelles	10.523
Les Franqueses	7.325
Total població	54.131

El criteri bàsic que ens ha menat a elegir aquesta zona de la província de Barcelona com a camp de treball representatiu, ha estat la constatació del fet que posseeix, a parer nostre, les característiques pròpies de la Catalunya urbana (definida per MASJOAN i d'altres com la formada per municipis de més de 10.000 habitants i que comprèn el 75 per 100 de la població de Catalunya).

Es tracta de les característiques pròpies d'aquelles ciutats que a partir d'un nucli primitiu de població amb un alt percentatge de catalanoparlants han patit un procés de desenvolupament industrial que ha ocasionat un espectacular creixement demogràfic. Aquest increment de la població s'ha nodrit, en general, del fort corrent immigratori de gent castellano-parlant provinent, en gran mesura, del sud de la Península.

TAULA 2

LLOC DE NAIXEMENT DE LA POBLACIÓ
(CIDC, *op. cit.*)

	<i>Nascuts a Catalunya</i>	<i>Nascuts a la resta de l'Estat</i>	<i>% nascuts a Catalunya</i>	<i>% nascuts fora</i>
Granollers	20.339	14.725	58	42
Canovelles	4.024	6.376	38'6	61'4
Les Franqueses	3.899	3.382	53'5	46'5
Total	28.262	24.483	53'5	46'5

NOTES:

- 1) La diferència dels totals d'aquesta taula amb els de l'anterior és deguda als que no consten.
- 2) El 75 per 100 dels nascuts fora de Catalunya són andalusos o extremenys.

La ciutat de Granollers, per exemple, ha doblat la població en un període de 16 anys (21.908 habitants en 1962 i 42.868 en 1978). Canovelles és pràcticament un barri perifèric que s'ha constituït amb gent emigrant. En alguns casos l'augment de població ha estat causat per gent vinguda de fora, però instal·lada prèviament en d'altres indrets de Catalunya, que ha canviat de residència com a conseqüència del trasllat a aquesta zona d'indústries del sector metallúrgic i tèxtil anteriorment establertes a Barcelona.

La distribució de les comunitats lingüístiques, com a conseqüència dels factors suara esmentats, ha restat com indica la Taula 3.

TAULA 3
UTILITZACIÓ DE LES DUES LLENGÜES EN EL MEDI FAMILIAR
(CIDC, *op. cit.*)

	<i>Parlen castellà</i>	<i>Parlen català</i>	<i>Parlen d'altres llengües</i>	<i>% caste- llano- parlants</i>	<i>% cata- lano- parlants</i>
Granollers	19.546	15.528	112	55'55	44'13
Canovelles	8.654	1.673	0	83'37	16'20
Les Franqueses	4.336	3.004	10	58'99	40'87
Total	32.536	20.205	122	61'66	38'10

No tenim dades sobre la relació entre llengües i estructura social. Els treballadors del sector secundari i de la construcció representen en aquesta zona el 64'1 per 100 de la població activa, i la majoria són, evidentment, castellanoparlants. Els catalanoparlants, encara que són presents a tots els nivells socials, com passa a tot el país, es troben en una proporció més elevada a les professions de quadres mitjans, tècnics i comerciants.

En línies generals opinem que és una zona de treball bastant representativa de les comarques barcelonines. El percentatge dels castellanoparlants és, en aquesta zona, lleugerament més elevat que el del conjunt de la Catalunya urbana. A desgrat d'aquest petit desnivell, creiem que les relacions entre llengües i estructura educativa en aquesta zona deuen ésser similars a les que es donen a bona part del país.

DADES BÀSIQUES SOBRE ELS CENTRES ESCOLARS

A la zona hi ha un total de 23 centres de Preescolar i EGB; 11 són estatals i 12 privats (particulars i religiosos). La distribució per zones és la de la Taula 4.

TAULA 4
NOMBRE DE CENTRES I TIPUS D'ENSENYANÇA

	ESTATAL	PRIVADA	
		Particular	Religiosa
Granollers	6	7	3
Canovelles	2	2	—
Les Franqueses	3	—	—
Total	11	12	

La població escolar, d'acord amb els nivells d'ensenyança i els tipus de centres, es reparteix de la manera que assenyala la TAULA 5.

TAULA 5
NOMBRE D'ALUMNES PER NIVELLS I TIPUS DE CENTRE

	Ma- ternal	Par- vulari	Total ma- ternal + par- vulari	EGB		EGB Total	Total
				1. ^a etapa	2. ^a etapa		
Estatl	—	900	900	3.324	2.171	5.495	6.395
Particul.	308	677	985	1.523	816	2.339	3.324
Religiosa	—	472	472	1.249	727	1.976	2.448
Total	308	2.049	2.357	6.096	3.714	9.810	12.167

L'escola estatal escolaritza el 52'56 per 100 d'alumnes, i l'escola privada, el 47'44 per 100. Aquesta proporció és lleugerament diferent de la que es dona a totes les comarques barcelonines (41'62 per 100 escola estatal i 57'38 per 100 escola privada, Inspecció Tècnica d'Educació, curs 1978-79). És significativament diferent de la que presenta el total de la Catalunya urbana on la privatització de l'ensenyança és la característica predominant: 37'8 per 100 d'alumnes de bàsica en el sector estatal i 62'2 per 100 en el sector privat (MASJOAN, *ob. cit.*, p. 25).

L'extraordinari creixement demogràfic que ha tingut aquesta zona en els darrers anys ha creat una demanda abundant d'escolarització, demanda que ha estat atesa en bona part per l'Estat. De fet les escoles estatals són les que s'han creat més recentment i les que escolaritzen un més gran nombre d'emigrants o fills d'emigrants castellanoparlants.

Cal remarcar la deficient infraestructura educativa al nivell preescolar més palesa en el sector estatal que en el privat, cosa que d'altra banda, s'esdevé arreu del Principat.

El nombre total d'unitats escolars és de 354, de les quals 189 pertanyen a l'escola estatal i 165 a l'escola privada (vegeu TAULA 6).

TAULA 6

NOMBRE D'ALUMNES PER UNITAT SEGONS ELS TIPUS D'ESCOLA

	<i>Pre-escolar</i>	<i>EGB</i>	<i>Total</i>
Estatat	34'62	33'71	33'84
Particular	25'07	34'91	32'09
Religiosa	39'33	41'17	40'80

NOTA: Aquestes dades no tenen en consideració el nivell de Maternal. Es refereixen a Parvulari i EGB.

Veiem, doncs, que la relació varia molt poc en l'escola estatal (33'84) i en la particular (34'98). El sector religiós és el que presenta un índex més elevat d'alumnes per unitat escolar.

La relació mestre/alumnes és similar als dos tipus d'escola (29'88 alumnes per mestre a l'estatal i 29'45 a la privada). La relació mestre/unitat és idèntica a l'escola estatal i a la religiosa (1'13) i millora significativament a l'escola particular (1'36). Pràcticament en les dues primeres hi ha un director, un mestre per unitat i, en algunes, un professor de català per a tot el centre; a l'escola particular en canvi podem trobar, a més a més del director, cinc professors per cada quatre unitats, professors que són especialistes en música, gimnàstica, català, etc.

LA LLENGUA DELS ALUMNES I LA COMPOSICIÓ LINGÜÍSTICA DELS CENTRES

El qüestionari contestat pels directors dels centres escolars ofereix la distribució lingüística de la TAULA 7.

TAULA 7

LLENGUA HABITUAL DELS ALUMNES

	<i>Parlen habitualment català</i>	<i>Parlen habitualment castellà</i>	<i>DELS QUE PARLEN HABIT. CASTELLÀ</i>		
			<i>Poden parlar català i entendre'l</i>	<i>L'entenen però no el parlen</i>	<i>No l'entenen</i>
Granollers	3.810	5.582	985	2.493	2.104
Canovelles	189	1.638	10	776	852
Les Franqueses	243	705	—	200	505
Total	4.242	7.925	995	3.469	3.461

Hi ha un 34'86 per 100 de la població que empra el català habitualment i un 65'14 per 100 que empra el castellà. Un 38'88 per 100 dels castellano-parlants desconeixen el català i no poden fer-ne ús a cap nivell funcional. Aquestes dades coincideixen en línies generals amb les presentades en aquest medi sobre la utilització de les llengües a la família.

L'escola estatal escolaritza el 21'26 per 100 dels catalanoparlants i el 69'31 per 100 dels castellanoparlants.

Si considerem ara la distribució dels alumnes en cada un dels dos grups lingüístics dins de cadascun dels tipus d'escola, obtindrem les dades de la TAULA 8.

TAULA 8

PERCENTATGE RELATIU ALS GRUPS LINGÜÍSTICS SEGONS ELS TIPUS D'ESCOLA

	<i>Castellanoparlants</i>	<i>Catalanoparlants</i>
Estatl	85'90%	14'10%
Privada	42'13%	57'85%

Aquestes dades, en línies generals, coincideixen amb les que es donen en el conjunt de les comarques barcelonines (Inspecció Tècnica d'Educació, *ob. cit.*).

La composició lingüística dels centres, segons els tipus d'escola, és com indica la TAULA 9.

TAULA 9

COMPOSICIÓ LINGÜÍSTICA DELS CENTRES

	<i>Sector estatal. Nbre. de centres</i>	<i>Sector privat. Nbre. de centres</i>	<i>Total</i>
Més del 85 % d'alumnes catalanoparlants.	—	—	—
Entre el 60 i el 85 %	1	6	7
Entre el 40 i el 60 %	—	3	3
Entre el 15 i el 40 %	2	1	3
Menys del 15 %	7	—	7
	10	10	20
Total	10	10	20

NOTA: Hem eliminat d'aquesta taula tres centres que escolaritzen 85 alumnes en total. Són dos centres privats de pre-escolar i una escola unitària estatal.

En analitzar aquestes dades resta palès que la majoria dels centres estatals tenen menys d'un 15 per 100 d'alumnat catalanoparlant, i en la majoria de centres privats els catalanoparlants constitueixen el grup més nombrós de la matrícula escolar.

LA LLENGUA DELS PROFESSORS. ACTITUDS

El qüestionari contestat per la direcció dels centres donava les dades referides a la llengua dels professors (vegeu TAULA 10).

TAULA 10
LLENGUA DELS PROFESSORS

<i>Parlen habitualment el català</i>	<i>Parlen habitualment el castellà</i>	DELS QUE HABITUALMENT PARLEN EL CASTELLÀ		
		<i>Parlen el català</i>	<i>L'entenen</i>	<i>No l'entenen</i>
208	202	22	122	58

Hi ha un 56 per 100 de mestres catalanoparlants (50'7 per 100 que empren el català com a llengua habitual) i un 44 per 100 de mestres que només s'expressen en castellà. Aquestes dades coincideixen amb les que proporciona MASJOAN (*ob. cit.*) per a la Catalunya urbana.

Si relacionem la llengua dels mestres amb el tipus d'escola, tindrem els percentatges de la Taula 11.

TAULA 11
LLENGUA DELS PROFESSORS I TIPUS D'ESCOLA

	<i>Catalanoparlants</i>	<i>Castellanoparlants</i>
Estatat	27'1%	72'9%
Privada	76'53%	23'47%
Total	56%	44%

Es produeix, doncs, un fenomen de distribució paral·lela dels mestres a la de la població escolar. Hi ha més mestres castellanoparlants en els llocs on hi ha més alumnes castellanoparlants (sector estatal) i més mestres catalanoparlants allí on hi ha més alumnes del seu propi grup lingüístic.

Per raons ambientals els mestres del sector privat que empren habitualment el castellà tenen un domini més gran de la segona llengua que els mestres castellanoparlants del sector estatal (vegeu Taula 12).

TAULA 12
NIVELL DE DOMINI DE LA SEGONA LLENGUA DELS MESTRES CASTELLANOPARLANTS
SEGONS ELS TIPUS D'ESCOLA

	<i>S'expressen en català</i>	<i>Entenen el català</i>	<i>No entenen el català</i>
Sector estatal	5'45%	65'45%	29'09%
Sector privat	22'03%	61'01%	16'94%
Total	9'82%	64'28%	25'89%

Una dada d'interès de cara a les previsions sobre la progressió del català a l'escola ens la proporciona l'anàlisi de la relació que es dona en aquesta zona entre mestre catalanoparlant per unitat escolar i per cada 100 alumnes. Podem veure com aquesta relació és diferent a l'escola estatal i a la privada (vegeu Taula 13).

TAULA 13

RELACIÓ MESTRE CATALANOPARLANT PER UNITAT I 100 ALUMNES

	<i>Mestre catalano-parlant/unitat</i>	<i>Mestre catalano-parlant/100 alumnes</i>
Sector estatal	0'35	1'05
Sector privat	0'99	2'82
	<hr/>	<hr/>
Total	0'65	1'84

Aquestes dades ja indiquen per si mateixes les possibilitats de catalanització d'ambdós sectors.

Les relacions entre la llengua dels directors dels col·legis i el sector (estatal o privat) són similars a les apuntades pels mestres (vegeu TAULA 14).

TAULA 14

LLENGUA DE LA DIRECCIÓ I TIPUS D'ESCOLA

	<i>Director catalano-parlant</i>	<i>Dtor. castellano-parlant que parla català</i>	<i>Dtor. castellano-parlant que no parla català</i>
Sector estatal	3	1	6
Sector privat	6	3	1
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Total	9	4	7

Al sector privat només hi ha un director monolingüe castellanoparlant (director d'una escola religiosa). En l'estatal predominen, en canvi, els directors amb aquesta característica.

Les raons de l'estreta correlació entre la llengua dels docents i els tipus d'escola són bastant conegudes: augment vertiginós de la població escolar que ha creat la necessitat de cobrir places amb docents castellanoparlants de fora de l'àrea lingüística del català; l'actitud recelosa, fins ara, dels docents catalanoparlants envers el sistema estatal i, en conseqüència, la seva vinculació al sector privat amb un tipus d'escola més d'acord amb la identitat del país; finalment cal esmentar una política escolar gens coherent amb les peculiaritats autòctones.

Els factors que estableixen aquesta relació sembla, tanmateix, que comencen a invertir-se en aquests moments: en primer lloc, la immigració docent s'atura a mesura que s'estabilitzen cada cop més les necessitats educatives; també el sector públic ofereix als mestres unes condicions laborals iguals i àdhuc millors que el sector privat; finalment cal esmentar l'interès de bastants professors castellanoparlants per sortir de Catalunya. Pel que fa a aquest darrer factor cal tenir present que molts d'aquests mestres castellanoparlants no se senten identificats amb la llen-

gua i cultura de Catalunya, d'altres simplement pel desig de tornar al seu lloc d'origen, puix que molts han estat enviats forçosament aquí a través d'un irracional sistema d'assignació de places.

Al nostre medi hem trobat que un 49'49 per 100 del professorat castellanoparlant vol anar-se'n de Catalunya per tornar al seu país d'origen. Quasi tots (97'94 per 100) pertanyen a l'escola estatal. És, certament, una xifra important, ja que significa que en aquest sector més de la meitat dels professors (60'90 per 100) no tenen cap mena d'intenció d'arrelar-se aquí i en conseqüència estan poc motivats a adaptar-se als nous programes lingüístics que a partir d'ara comencen a desenvolupar-se.

Les dades sobre el reciclatge del professorat, és a dir, sobre el seguiment de cursos per a l'ensenyament del català, són significatives de les actituds del professorat i bons indicadors de la situació que hem estat comentant. Un 39'51 per 100 del professorat de la zona s'ha reciclat o ho fa en aquests moments. Si desglossem aquesta xifra en grups lingüístics, tenim que segueixen els cursos de perfeccionament un 56'73 per 100 del professorat catalanoparlant i un 21'78 per 100 del professorat castellanoparlant.

PROGRAMES ESCOLARS

En aquesta zona hi ha una gran diversitat de programes en relació a les llengües, els quals van des d'un ús total de català com a llengua en qualitat de vehicle fins a un ús exclusiu del català com a llengua d'ensenyament.

1. Tipologia

Per tal d'establir una classificació dels programes distingirem cinc tipologies bàsiques: programes bilingües, programes en els quals el català és la principal llengua vehicular, programes en català com a principal llengua vehicular en els primers cursos d'escolaritat, programes no sistematitzats amb el català com a llengua col·loquial i programes en els quals el castellà és la principal llengua vehicular.

Programes bilingües: Hi ha sols un programa bilingüe en la zona, el del col·legi Municipal de Granollers. És un centre situat en un barri predominantment immigratori i avui té una composició lingüística equilibrada d'alumnes d'ambdues llengües. El programa funciona des de fa vuit anys; la iniciativa de creació d'aquest tipus de programa va sortir del claustre de professors i fou molt ben acollit per les famílies dels dos grups lingüístics.

Programes en català com a principal llengua vehicular: En la zona hi ha dues escoles privades que responen a aquesta característica: «Sant Esteve» i «Cerveto». En tots dos centres predomina l'alumnat catalanoparlant (75 per 100 i 60 per 100, respectivament). El primer està situat en el centre de Granollers, en un barri predominantment catalanoparlant. El segon té dos locals, un (pre-escolar) situat en aquest mateix barri, i l'altre en un barri amb una presència important dels castellanoparlants.

Són centres que han optat ja per aquest tipus de programes, encara que no es desenvolupa en la totalitat dels nivells. En el primer, el programa està implantat fins a tercer d'EGB, i en el segon afecta únicament l'etapa pre-escolar. Progressivament s'implantarà a la resta dels cursos. Avui, en aquests, es duu un programa més o menys equilibrat entre les dues llengües («Sant Esteve»), igual fins a tercer d'EGB en «Cerveto», mentre que en la resta dels cursos hi ha un predomini del castellà.

La decisió sobre la implantació d'aquest tipus de programes ha sortit d'una iniciativa conjunta de l'equip pedagògic i dels pares, presa fa sis anys («Sant Esteve») i fa dos anys («Cerveto»). Els factors que l'expliquen són la composició lingüística dels alumnes, catalanoparlants sobretot, igual que la del professorat.

Aquesta decisió ha estat ben acollida per les famílies castellanoparlants d'aquestes escoles.

El fet que aquests centres, des de llur creació (10-12 anys) i en l'etapa anterior a la implantació del programa, ja tinguessen una predisposició favorable a l'ensenyament en català (l'ensenyaven com assignatura i era la llengua col·loquial de la classe) explica la proporció, cada vegada més elevada, de catalanoparlants, que ha augmentat al llarg dels anys.

Aquests centres tenen en compte les dificultats que per als alumnes castellanoparlants representa la immersió en la segona llengua. En el primer, «Sant Esteve», reben fins a primer d'EGB dues hores setmanals dedicades a desenvolupar el seu vocabulari i la comprensió en català, i en el segon centre, «Cerveto», en pre-escolar, el professor es dirigeix al grup de la classe en català, però té en compte els problemes de comprensió d'aquesta llengua, i procura una atenció individual als castellanoparlants.

En aquests centres, el castellà és ensenyat com a segona llengua, i s'hi introdueix la lectura i escriptura en tercer d'EGB.

Programes en català com a principal llengua vehicular en els primers cursos d'escolaritat: Ens referim als desenvolupats per aquells centres en els quals, malgrat tenir el català com a principal llengua vehicular en aquests primers cursos, no han pres una decisió sobre la preponderància que donaran a una i altra llengua en la resta dels cursos escolars.

Hi ha dues escoles en la zona, privades i religioses, que responen a aquestes característiques: «Vedruna» i «Sant Josep». Són centres amb majoria catalanoparlant. Quasi tot el professorat ho és també.

La iniciativa del programa ha estat pròpia de l'equip pedagògic, i ha comptat amb una bona disposició i suport per part dels pares. Concretament, en el col·legi «Sant Josep», alguns pares castellanoparlants han proposat seguir classes nocturnes de català.

En el primer col·legi el programa està planificat des de fa tres anys fins a tercer d'EGB, i en el segon, des de fa un any, per a pre-escolar. En la resta dels cursos el català és llengua col·loquial (llengua del professor i dels alumnes, llengua espontània de treballs, d'exàmens, etc.) i s'ensinya com assignatura.

La decisió sobre la preponderància que es donarà a una o a l'altra llengua en el total del programa escolar està en funció dels resultats que s'aconsegueixin, d'un estudi més sistemàtic per part de l'equip pedagògic, etcètera. És un problema, al cap i a la fi, de concreció pedagògica.

Programes no sistematitzats amb el català com llengua col·loquial: Són tres col·legis privats els que, tot i tenir com a llengua col·loquial de l'escola el català, aquest no s'introdueix en l'ensenyament de forma sistemàtica, exceptuant les tres hores setmanals. La utilització del català pot arribar a ser important (explicacions en català, exàmens, treballs, etc.), però el material escolar segueix essent en castellà.

La composició lingüística d'aquests centres és majoritàriament catalana, igual que la del professorat. Són al centre de Granollers, en barris de majoria catalanoparlant.

Aquests col·legis podrien, perfectament, introduir una programació escolar que tingués com a llengua vehicular el català, ja sigui principal o amb el mateix estatus que el castellà; de fet, sabem que un d'ells («L'Estel») ho ha sol·licitat de les autoritats educatives.

Programes en els quals el castellà és la principal llengua vehicular: Corresponen a dos col·legis privats i a tots els estatals. Són escoles amb majoria d'alumnes castellanoparlants, igual que el seu professorat, exceptuat el «Joan Sempere», situat en les Franqueses. S'emplacen en zones d'emigració, de majoria castellanoparlant, com Canovelles o Bellavista; únicament tenim el col·legi estatal «Pere Anton», situat en el centre de Granollers, i el «Victòria» i el «Joan Solans», que estan en barris amb percentatge relativament elevat de catalanoparlants.

La situació de la llengua catalana en aquests col·legis és diversa. Hi ha uns on el Decret s'aplica de forma estricta (tres hores setmanals de català), i d'altres on l'aplicació n'és pràcticament inexistent. Entre ambdues posicions hi ha altres intermèdies (aplicació parcial del Decret).

Sols quatre col·legis d'aquesta categoria aconsegueixen el Decret: són els dos privats («Anna Molas» i l'Institut Infantil Anglès «Villa de los Angeles») i dos dels estatals («Bellavista» i «Victòria»). En les dues escoles estatals, a més del professorat especialista de català, mestres de parla catalana fan classes d'aquesta llengua.

El Decret no s'aplica en el col·legi estatal «Generalísimo Franco», situat a Canovelles, perquè no s'ha enviat cap professor especialista.

En la resta de les escoles estatals, el català té presència a través de classes setmanals; s'observen nombroses variacions. Hi ha col·legis, com «Joan Sempere», en els quals s'imparteixen dues hores de català en tots els cursos, mentre que en uns altres només es fa en determinats cursos escolars («Celestino Bayera», sols de 5.^è a 8.^è d'EGB). En aquests col·legis es poden trobar grups en els quals el mestre és catalanoparlant i ell mateix fa classe de català, encara que és una petita proporció comparada amb el conjunt del professorat de l'ensenyament estatal.

TAULA 15

TIPUS DE CENTRES I PROGRAMES ESCOLARS

	<i>Progra- ma bi- lingüe</i>	<i>Català, principal llengua vehicular</i>	<i>Català, principal llengua vehicular en els cursos</i>	<i>Progra- mes no sistema- titzats. Català, llengua colloquial</i>	<i>Castellà, principal llengua vehicular</i>
Estatl	—	—	—	—	10
Privada	1	2	2	3	2
Total	1	2	2	3	12

Hom veu clar que els programes en els quals el català té un estatus igual o inferior al castellà sols es desenvolupen en l'escola privada. ¿Quins són els factors que expliquen aquesta diferenciació?

Quan analitzàvem els elements de l'estructura educativa, anàrem ja assenyalant-los:

1) L'escola privada respon més a les peculiaritats autòctones i ha reclutat un professorat majoritàriament catalanoparlant; tot plegat ha estat iniciativa dels catalanoparlants, moltes vegades pares i mestres que han intentat oferir una alternativa pedagògica diferent, més adaptada a llurs aspiracions.

2) L'escola estatal ha estat fins ara una escola castellanitzant; amb quadres de professors vinguts de fora, obligats pels trasllats, no coneixedors ni de la llengua ni de la cultura del país, impossibilitats de dur a terme cap iniciativa d'ensenyament de la llengua catalana. Hi ha hagut una inestabilitat constant en el cos de professors, la qual cosa ha comportat nombroses incoherències en els programes escolars.

2. *Evolució del Decret d'incorporació de la llengua catalana al sistema d'ensenyament*

Farem una avaluació de l'aplicació del Decret al llarg del primer any de vigència.

En els quatre primers tipus de centres estudiats s'acompleix el decret totalment, amb un 31'6 per 100 dels alumnes. Als centres on el castellà és la principal llengua vehicular d'ensenyament tenim quatre variants: que els alumnes rebin tres hores de català a la setmana, que en rebin dues hores, que en rebin una hora o que no en rebin cap.

Si estudiem el conjunt, obtindrem els resultats de la TAULA 16.

TAULA 16

ALUMNAT I NOMBRE D'HORES DE CLASSES SETMANALS DE CATALÀ

	<i>Alumnes que reben 3 h. de català</i>	<i>Alumnes que reben 2 h. de català</i>	<i>Alumnes que reben 1 h. de català</i>	<i>Alumnes que no reben classe de català</i>
Estatat	2.778	588	324	2.687
Privada	5.397	0	0	0
Total	8.175	588	324	2.687

És a dir, tenim un 69'43 per 100 d'escolars que s'ajusten a les normes del Decret, i un 30'57 per 100 que no ho fan. Si treballem sota el criteri de «xiquets i xiquetes que reben classe de català» obtindrem un 77'18 per 100 d'aquests, i un 22'82 per 100 d'aquells.

Novament obtenim la diferenciació entre l'escola privada i l'escola estatal, amb un cridaner 22'82 per 100 de xiquets que no reben classes de català, els quals constitueixen un 40'74 per 100 del conjunt d'alumnes de l'escola estatal.

Si estudiem l'evolució dels últims anys, obtindrem els resultats de la TAULA 17 (curs 1977-1978).

TAULA 17

ALUMNAT I NOMBRE D'HORES DE CLASSE DE CATALÀ

	<i>Alumnes que reben 3 h. de català</i>	<i>Alumnes que reben 2 h. de català</i>	<i>Alumnes que reben 1 h. de català</i>	<i>Alumnes que no reben classes de català</i>
Estatat	0	2.513	2.421	1.443
Privada	2.100	1.105	1.867	225
Total	2.100	3.618	4.288	1.668

Si comparem aquesta taula amb l'anterior trobem que l'ensenyament privat ha avançat molt, amb un augment del nombre d'alumnes escolaritzats en català, i una progressiva sistematització dels programes d'ensenyament en una llengua o altra. En l'escola estatal tenim dues dades de signe contrari. D'una banda observem que el conjunt d'alumnes que rebien classe de català, en una quantitat de menys de tres hores, han passat a rebre'n tres hores setmanals; tanmateix, un conjunt d'alumnes que feien «una mica de català» han passat a no rebre'n cap classe, i ha augmentat així el percentatge d'escolars que no reben classe en aquesta llengua. Les raons d'aquest descens es troben en el fet que el MEC no ha facilitat suficients especialistes. Com que són pocs els mestres de parla catalana que fan classes de català, resulta que un nombre alt (22 per 100) d'escolars de l'ensenyament estatal no en reben. Cal tenir en compte que

durant el curs anterior era l'Ajuntament qui pagava els especialistes i aquests feien, normalment, una hora per setmana en totes les unitats, o en la majoria.

CONCLUSIONS

El sistema escolar, tal com està plantejat en aquesta zona, estableix una segregació lingüística. La possibilitat de conèixer la llengua i la cultura del país a través d'un programa integrador està a l'abast, únicament, de la majoria de catalanoparlants, els quals assisteixen a l'escola privada. No tenen aquesta possibilitat la majoria de castellanoparlants, els quals assisteixen a l'escola estatal.

Si aquesta situació no canvia d'orientació, hom corre el perill d'accentuar la diferenciació entre dues comunitats lingüístiques, i es perdrà, per tant, la possibilitat d'una integració autèntica. En aquest sentit seria perillosa la institucionalització de dos sistemes escolars paral·lels: un d'estatal, castellanitzant, i un altre de privat, catalanitzant.

L'escola privada pot passar a ser, en aquesta zona, a curt termini, una escola en la qual el català sigui la principal llengua vehicular o, almenys, tingui el mateix estatus que el castellà, i un professorat majoritàriament catalanoparlant, que prefereix una escola que estigui d'acord amb la seva llengua i cultura, són els factors en els quals es basa aquesta previsió, que no és tal perquè en realitat són ja nombroses les escoles privades que tenen aquesta orientació.

L'escola estatal representa, en la zona, el punt d'inflexió de la incorporació del català a l'ensenyament o, per dir-ho d'una altra manera, l'àrea principal de dificultats i resistències sobre les quals cal incidir. És un sistema escolar, fins el present, rigid i en línies generals contrari a la realitat sòcio-cultural de Catalunya. Aquest sistema ha creat un professorat inestable que no ha pogut adaptar-se a aqueixa realitat; també ha descuidat la participació que en cada projecte escolar ha de tenir la comunitat educativa (ajuntament, pares, professors, alumnes).

El creixement rapidíssim de la població per immigració ha desbordat les possibilitats d'atenció a les necessitats educatives amb un professorat autòcton, i ha creat la necessitat d'una immigració de professors d'altres llocs de l'Estat.

Podem dir que el català ja s'ha incorporat a l'escola estatal com a assignatura. Nogensmenys, això representa molt poc encara, per diverses raons, algunes de les quals ja hem apuntat: una llengua no s'aprèn únicament com a assignatura si no s'empra com a vehicle de transmissió de continguts culturals i, molt menys, si és una llengua, com el català, que té poca presència en els mitjans de comunicació.

La situació dels sectors estatal o privat d'aquesta zona ¿reflecteix la realitat educativa de Catalunya? Si analitzem els projectes de catalanització de la província de Barcelona (75 per 100 del total de la població de Catalunya) veiem que és així en línies generals. D'un total de 250 centres que han sol·licitat normalitzar l'ensenyament del català, 224 són privats

(90 per 100) i 21 estatals (8 per 100). A la Catalunya rural, l'escola estatal té més possibilitats d'incorporar el català perquè els alumnes són majoritàriament catalanoparlants i també ho són els professors. En la província de Girona, per exemple, d'un total de 28 escoles que han sol·licitat normalitzar l'ensenyament del català 19 són estatals (67 per 100) i 9 són privades (33 per 100).

La situació de la zona de Granollers reflecteix la de bona part del país (Catalunya urbana). Fem notar que no sabem si en el sector privat de tot Catalunya la incorporació del català ha estat tan clara com en aquesta zona. De moment, i a poc més d'un any del Decret (octubre 1979), més d'una quarta part del sector privat de la província de Barcelona ha sol·licitat l'ensenyament en català en major o menor grau.

El problema del professorat, el seu reclutament i la seua estabilitat és, com ja ha estat dit, bàsic en l'escola estatal. En la zona hem observat un percentatge elevat de professors que desitgen tornar a llur país d'origen (60'90 per 100). Els qui volen romandre es reciclen i, segurament, s'adaptaran majoritàriament als programes escolars. En aquells que tenen intenció d'anar-se'n, el reciclatge i l'adaptació són problemàtics. De fet, observem una correlació directa entre tots dos factors.

És probable que en el conjunt de Catalunya les coses no es plantegen així, encara que la comparació entre les dades de reciclatge del professorat catalanoparlant i castellanoparlant donades per l'ICE són simptomàtiques.

El professorat catalanoparlant de l'escola privada assumeix un paper actiu en el procés de catalanització, mentre que en l'escola estatal aquesta és més difícil a causa de la seua estructura, i perquè són minoria en el conjunt del professorat, etc. Alguns d'ells (30 per 100) ensenyen el català en el seu curs escolar i es coordinen amb el professor especialista. Més de la meitat (56'73 per 100) s'ha reciclat o ho fa en l'actualitat.

Les actituds de les famílies castellanoparlants són positives de cara a la incorporació del català a l'ensenyament. Veuen, com ja hem dit, el català com una llengua d'igual valor que el castellà. És una llengua de prestigi i desitgen que llurs fills la parlen. De fet, en cap de les escoles de la zona on s'ha incorporat la llengua, com a assignatura o com a vehicle d'ensenyament, no hi ha hagut tensions entre les dues comunitats. És simptomàtic que cap dels pares no hagi fet ús del dret que li concedeix la llei d'eximir el seu fill de l'ensenyament del català. També és cert que els programes escolars són flexibles i tenen sempre en compte la llengua familiar de l'alumne. En molts casos estableixen una progressió que permet una millor incorporació del deixeble a l'ensenyament en català.

Les actituds dels alumnes castellanoparlants són integratives i estan en consonància, lògicament, amb les actituds dels pares.

Les nostres observacions sobre les actituds de la comunitat estan d'acord amb les realitzades per altres investigadors (RODRÍGUEZ, M.: *op. cit.*) (REXACH, *op. cit.*) (SOFEMASA, 1979) en diferents mitjans. Tot això ens permet suposar que són una expressió suficientment general del conjunt de la comunitat.

SOLUCIONS

El problema del professorat és un dels més importants i el que, per tant, requereix atenció dels organismes educatius. Aquest problema té dues vessants: l'una és la de la formació i l'altra la de l'adscripció del professorat.

Les institucions de formació (Escola de Formació del Professorat d'EGB) haurien de garantir als futurs ensenyants del país el domini funcional de les dues llengües, així com una orientació sobre els problemes pedagògics que planteja la presència de dues comunitats lingüístiques. Aquesta exigència hauria de ser vàlida igualment per als professors de batxillerat, malgrat que en aquest moment estigui poc planificada la seva formació com a ensenyants. El problema de les institucions aquestes exigeix mesures immediates, ja que a llarg termini poden solucionar part del problema del professorat. Si no és així, es contribueix a perpetuar-lo.

La formació accelerada que es dona als professionals en exercici és, avui en dia, la més desenvolupada en el nostre medi. Està a l'abast de qualsevol ensenyant, li dona les bases de coneixement de la llengua i cultura catalanes i li permet d'iniciar-se en el seu ensenyament. La formació accelerada és, en tot cas, una solució transitòria que està sempre en funció de les mesures anteriors.

L'adscripció del professorat al sector públic hauria de ser, d'una altra part, una de les més importants atribucions de la Generalitat en matèria d'ensenyament. Sols així podrien solucionar-se els problemes d'instabilitat i s'impulsaria la marxa de nous programes en relació a les llengües. L'assignació de nou professorat als centres hauria de fer-se en funció de l'existència, o no, de professorat suficient per a ensenyar el i en català. Hauria de trencar-se, per tant, la rigidesa que imposa l'actual sistema d'adscripció.

L'objectiu actual que hom vol aconseguir en finalitzar l'EGB caldria que fos el domini de totes dues llengües per part de tota la població escolar, així com el coneixement de la llengua i la cultura que representen. A aquest objectiu es pot arribar mitjançant distints tipus de programes, els quals estaran en funció del context escolar: composició lingüística del centre, opcions de la comunitat, etc. En l'actual sistema aquest objectiu sols s'aconsegueix si el català té en el programa el mateix estatus que el castellà. La situació actual del català com a assignatura no garanteix, ni tan sols en els catalanoparlants, el domini de llur llengua a tots els nivells funcionals. Caldria treballar pensant que els centres amb programes en els quals el català sols té aquest estatus són solucions provisionals que encara no compleixen l'objectiu que apuntem i que s'haurien de millorar.

La Generalitat hauria de tenir també atribucions en el control i el desenvolupament de programes. Actualment aquestes atribucions es limiten a garantir, conjuntament amb el Ministeri, el català com a assignatura en tots els centres escolars del país i a autoritzar el desenvolupament de programes en llengua catalana. En realitat hauria d'exercir un control sobre tots els programes escolars del país i assegurar-se que responen realment a les aspiracions de la comunitat escolar.

Tant en el sector públic com en el privat, i suposats els mitjans necessaris, hauria de controlar que s'acompleixin els objectius de domini de les dues llengües en finalitzar l'escolaritat elemental. En el cas que els objectius no s'acompleixin, hauria d'aconsellar les modificacions pertinents en el programa concret. Un organisme assessor de la Generalitat també hauria d'orientar i assessorar el plantejament i desenvolupament de nous programes en aquells centres del sector públic o privat que ho sollicitessin.

Finalment creiem que seria molt important també que la Generalitat pogués crear escoles públiques que desenvolupessin autèntics programes d'integració en aquells districtes o zones més necessitades: barris d'immigrants, zones d'infraestructura educativa, etc.

REFERÈNCIA BIBLIOGRÀFICA

- ARNAU, J. 1975: «Una experiència de Educació Bilingüe en Catalunya» dins *Bilingüisme y Educación en Cataluña*. Teide, Barcelona, pp. 45-67.
- ARNAU, J. 1975: *Una experiència d'educació bilingüe a Catalunya*. Tesi doctoral inèdita, Universitat de Barcelona.
- CONSORCI D'INFORMACIÓ I DOCUMENTACIÓ DE CATALUNYA: Padró Municipal d'Habitants, 1975.
- DOMÈNECH, A.; GILI, M.; POL, E. 1979: «Aproximació als hàbits lingüístics dels mestres de Barcelona i província». Col·lecció Informes I. 17, Institut de Ciències de l'Educació, Universitat de Barcelona.
- «EDUCACIÓN GENERAL BÁSICA», 1979: Núm. 86, Inspecció Tècnica de Educació. Barcelona.
- INSPECCIÓN TÉCNICA DE EDUCACIÓN (Ponencia de Catalán): Estadística d'alumnes, cursos 77-78 i 78-79.
- LÓPEZ DEL CASTILLO, LI. 1976: «L'ensenyament del català al Principat de Catalunya» dins *Bilingüisme i Educació. Segon Seminari*, Teide, Barcelona, pp. 89-94.
- MASJOAN, J.; PINILLA DE LAS HERAS, E.; VIVES, J. 1979: *L'Educació General Bàsica a Catalunya*. Dades essencials per a una política educativa. Blume, Barcelona.
- RIBA I ROMEVA, C. 1978: *Ús de la llengua catalana a la Universitat Politècnica de Barcelona*, Institut de Ciències de l'Educació, Universitat Politècnica de Barcelona.
- RIBER, P. 1975: «Una experiència de Educació Bilingüe vista desde la Escuela», dins *Bilingüisme y Educación en Cataluña*, Teide, Barcelona, pp. 69-84.
- RODRÍGUEZ, M. 1979: *La lengua de los escolares de Hospitalet de Llobregat*. Ciclostilat.
- REXACH, M. 1975: *La llengua del poble*, Nova Terra, Barcelona.
- SOFEMASA - UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA: «Cataluña: encuesta sobre la problemática social y municipal», *La Vanguardia*, 31-III-1979.
- VIVES, J. 1977: «La llengua materna dels Escolars de Catalunya». *Perspectiva Escolar*, núm. 13, pp. 44-46.